

درگیری، حمایت از خودمختاری و گرمی پدر و مادر: پیش‌بینی‌کننده‌های عزت‌نفس نوجوانان

Maternal and paternal involvement, autonomy support and warmth: predictors of adolescence self-esteem

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۳/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۷/۲۰

Tahanye-Rashvanlou F. MSc[✉], Hejazi E. PhD

فرهاد تنهای رشوانلو[✉]، الهه حجازی^۱

Abstract

Introduction: The aim of this study was to investigate the relationship between perceived maternal and paternal parenting styles (involvement, autonomy support, and warmth) and the dimensions of self-esteem in high school students.

Method: In this study, 352 (205 boys and 147 girls) junior high school students were selected via cluster sampling. They completed two scales: Coopersmith Self-Esteem Scale and the Perception of Parents Scale.

Results: Multiple regression analyses indicated that maternal and paternal parenting styles predicted individual, academic, family, and general self-esteem. There were no significant differences between boys and girls for the dimensions of self-esteem and general self-esteem. The effects of maternal and paternal parenting styles were different on the self-esteem of boys and girls.

Conclusion: In summary, the results of this study indicated that, when parents support children's autonomy and are involved and warm, children are more likely to display higher levels in the dimensions of self-esteem.

Keywords: Perception of Parenting Styles, Involvement, Autonomy Support, Warmth, Dimensions of Self-esteem

چکیده

مقدمه: هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ادراک از سبک‌های فرزندپروری (درگیری، حمایت از خودمختاری و گرمی) پدر و مادر با ابعاد عزت‌نفس دانش‌آموزان دبیرستانی بود.

روش: در این پژوهش ۳۵۲ (۲۰۵ پسر و ۱۴۷ دختر) دانش‌آموز دبیرستانی، از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند و دو مقیاس عزت‌نفس کوپر اسمیت و مقیاس ادراکات والدینی را کامل کردند.

یافته‌ها: نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر توان پیش‌بینی عزت‌نفس فردی، تحصیلی، خانوادگی و کلی دانش‌آموزان را دارند. سالی‌ر نتایج گویای آن بود که تفاوت معناداری میان دختران و پسران در ابعاد عزت‌نفس و عزت‌نفس کلی وجود ندارد و تأثیرات سبک فرزندپروری پدر و مادر بر عزت‌نفس دختران و پسران متفاوت است.

نتیجه‌گیری: در مجموع نتایج این پژوهش نشان داد که وقتی والدین حامی خودمختاری، درگیری و گرم هستند، فرزندان نشان سطوح بالایی از عزت‌نفس را نشان خواهند داد.

کلیدواژه‌ها: ادراک از سبک فرزندپروری، درگیری، حمایت از خودمختاری، گرمی، ابعاد عزت‌نفس

✉ **Corresponding Author:** Department of Counseling, Imam Mohammad Bagher Tarbiat Moalem Center, Bojnourd, Iran
E-Mail: tanha@alumni.ut.ac.ir

✉ گروه مشاوره، مرکز تربیت معلم امام محمدباقر^(ع)، بجنورد، ایران
۱- دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

رایان و دسی در نظریه «خودتعیین‌گری» انسان را موجودی فعال، دارای نیازهای روانشناختی ویژه، انگیزه‌های درونی برای رفع نیازهای خود و گرایش ذاتی برای تسلط بر محیط پیرامون خود می‌دانند که بهزیستی او در گرو ارضای سه نیاز ذاتی، بنیادی و جهان‌شمول خودمختاری (انتخاب آزادانه اعمال)، شایستگی (تسلط بر اعمال) و احساس تعلق (برقراری رابطه با افراد مهم زندگی و برخورداری از حمایت آنان) است [۲، ۱]. بافت و محیطی که با حمایت خود به ارضای این نیازهای روانشناختی کمک کند، زمینه دستیابی به سطوح بالای بهزیستی روانشناختی را در افراد فراهم می‌نماید [۳].

والدین به‌عنوان اولین عامل اجتماعی کردن فرزندان، نقش مهمی در ارضای نیازهای روانشناختی و بهزیستی آنان دارند [۴]. در نظریه خودتعیین‌گری تأثیرگذاری والدین در قالب سه سبک فرزندپروری درگیری (درجه‌ای که والدین فعالیت‌های مورد علاقه فرزند خود را می‌شناسند، به آن علاقه‌مندند و فعالانه در آن مشارکت می‌کنند)، حمایت از خودمختاری (درجه‌ای که والدین فرزندان را برای حل مسأله تشویق می‌کنند، به آنان حق انتخاب و شرکت در تصمیم‌گیری می‌دهند) و گرمی (ابراز عشق، محبت، علاقه و رضایت نسبت به فرزندان) مورد بررسی قرار گرفته است [۵، ۶].

تحقیقات نشان از تأثیرپذیری سبک فرزندپروری از وضعیت اقتصادی- اجتماعی [۷، ۸]، ویژگی‌های شخصیتی و فردی فرزندان و ویژگی‌های روانی والدین [۴] و تأثیرگذاری آن بر پایداری [۹]، انگیزش [۱۰، ۱۱، ۱۲]، پیشرفت تحصیلی [۱۰، ۱۳] و سلامت روانی [۱۴، ۱۵] دارد.

عزت‌نفس یکی از مؤلفه‌های اساسی در سلامت روانی افراد بوده و به میزانی از احساس ارزشمندی، مقبولیت، تشویق‌کردن یا دوست‌داشتن خود اطلاق می‌شود [۱۶]. عزت‌نفس عنصری است زاینده زندگی اجتماعی و جلوه‌گر در تمامی فعالیت‌های روزانه انسان. این سازه از مهم‌ترین جنبه‌های شخصیت و تعیین‌کننده ویژگی‌های رفتاری انسان است [۱۷]. محققان بر این باورند که عزت‌نفس پایین با اختلالات رفتاری، پرخاشگری و اختلالات خوردن [۱۸] افسردگی و خودکشی [۱۹] و عزت‌نفس بالا با سلامت روانی مطلوب [۲۰]، انگیزش خودمختار تحصیلی [۱۲]، گرایش به تفکر انتقادی [۲۱] و پیشرفت تحصیلی بالا [۲۲] در ارتباط است.

برخی از محققان [۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶] براین باورند که جنسیت، عاملی اثرگذار در تعیین میزان عزت‌نفس است و بین عزت‌نفس در دو جنس تفاوت وجود داشته و دختران عزت‌نفس کمتری دارند. نتایج برخی دیگر از پژوهش‌ها نیز خلاف این امر را نشان می‌دهد [۲۸، ۲۹]. جتتیلی و همکاران در سال ۲۰۰۹ در فرا

تحلیلی به این نتیجه رسیدند که قالب تفاوت‌های بدست آمده میان دو جنس بر عزت‌نفس کلی تمرکز یافته‌اند اما در ابعاد عزت‌نفس چنین الگویی وجود ندارد؛ مردان در عزت‌نفس جسمانی و فردی و زنان در عزت‌نفس اخلاقی- مذهبی نمرات بالاتری می‌گیرند [۳۰].

علاوه بر عامل جنسیت؛ وضعیت اقتصادی و اجتماعی [۱۶، ۱۷، ۱۹، ۳۱]، شیوه فرزندپروری والدین [۲۶، ۲۷، ۳۲، ۳۳]، حمایت از خودمختاری [۳۴، ۳۵]، درگیری (زیرمرن به نقل از [۳۶]) و رفتار گرم و پذیرنده والدین [۳۷، ۳۸] نیز بر عزت‌نفس نوجوانان تأثیرگذارند.

برخی تحقیقات [۳۹، ۴۰، ۴۱] گویای آن است که سبک فرزندپروری پدر و مادر، به‌عنوان یکی از عوامل اثرگذار بر عزت‌نفس نوجوانان، از عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیر می‌پذیرند و شرایط فرهنگی می‌توانند بر کیفیت رابطه پدر یا مادر با فرزندان تأثیرگذار باشند. از سوی دیگر نتایج برخی از پژوهش‌ها [۴۰، ۴۱، ۴۲] نیز گویای آن است که سبک فرزندپروری پدر و مادر به‌گونه متفاوتی عزت‌نفس را در دختران و پسران پیش‌بینی می‌کنند. به عنوان مثال کُنت و همکاران [۳۴] نشان دادند که سبک فرزندپروری مادر ۳۶ درصد و سبک پدر ۳۲ درصد واریانس عزت‌نفس را در پسران پیش‌بینی می‌کنند اما برای دختران فقط سبک فرزندپروری مادر پیش‌بینی‌کننده است.

مروری بر پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه فرزندپروری نشان می‌دهد که بیشتر محققان به بررسی تأثیر سبک فرزندپروری مادر بر رشد و شخصیت فرزندان پرداخته‌اند تا سبک فرزندپروری پدر [۳۳]. این در حالی است که در تحلیل ۱۰۰ مطالعه در خصوص رابطه فرزند- والد مشخص شده است که نقش پدر نیز، همانند مادر در تحول اجتماعی، عاطفی و شناختی فرزندان حائز اهمیت است [۱۲]. از سوی دیگر مطالعات انجام شده در داخل کشور کمتر بر الگوی فرزندپروری رایان و دسی [۱، ۲] تمرکز یافته و بیشتر از الگوی فرزندپروری بامریند استفاده نموده‌اند. براین اساس انجام پژوهشی که با استفاده از الگوی رایان و دسی، به بررسی توأمان تأثیر سبک فرزندپروری پدر و مادر بر عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر و پسر ایرانی بپردازد، لازم و ضروری می‌نماید. پژوهش حاضر با هدف نیل به چنین مقصودی به اجرا در آمده و به بررسی سهم هر یک از سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر، بر اساس نظریه رایان و دسی [۱، ۲]، در پیش‌بینی ابعاد عزت‌نفس دانش‌آموزان دبیرستانی و بررسی تفاوت‌های جنسیتی در این زمینه پرداخته است.

روش

طرح پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی

۰/۸۵ برای دختران و ۰/۶۵ تا ۰/۸۰ برای پسران بدست آمد. پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت: این مقیاس با ۵۸ گویه (۸ گویه آن دروغ سنج می‌باشد) چهار خرده مقیاس عزت‌نفس فردی، عزت‌نفس اجتماعی، عزت‌نفس تحصیلی و عزت‌نفس خانوادگی و یک نمره کلی عزت‌نفس را می‌سنجد و اعتبار آن در منبع اصلی با ضریب بازآزمایی ۰/۸۸ و در پژوهش‌های داخلی از ۰/۵۴ تا ۰/۷۷ برای خرده مقیاس‌ها، بدست آمده است. روایی این مقیاس با همبسته‌کردن نمرات آن با نمره‌های مقیاس اضطراب اجتماعی ۰/۵۳- گزارش شده است [۴۵]. در پژوهش حاضر اعتبار خرده مقیاس‌ها و عزت‌نفس کلی در کل نمونه از ۰/۶۷ تا ۰/۸۵؛ در دختران از ۰/۷۲ تا ۰/۸۹ و در پسران از ۰/۶۱ تا ۰/۸۲ متغیر بود. برای تجزیه و تحلیل آماری داده، از نرم افزار SPSS 17 و شاخص‌های آمار توصیفی، آزمون t مستقل، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

یافته‌ها

شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهشی در جدول ۱ و ضرایب همبستگی متغیرها به تفکیک جنس در جدول ۲ آورده شده است.

شهر قوچان تشکیل می‌داد. ۳۵۲ نفر از این دانش‌آموزان (۱۴۷ دختر و ۲۰۵ پسر) از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند و به‌صورت گروهی ابزارهای سنجش این پژوهش را تکمیل کردند. میانگین سنی کل آزمودنی‌ها $15/06 \pm 0/93$ با دامنه ۱۴/۰۶ تا ۱۸/۰۷، میانگین سنی دختران $15/07 \pm 0/86$ با دامنه ۱۴/۰۶ تا ۱۷/۱۰ و میانگین سنی پسران $15/05 \pm 0/97$ با دامنه ۱۴/۰۶ تا ۱۸/۰۷ بود. برای جمع‌آوری اطلاعات از دو مقیاس به شرح زیر استفاده شد:

مقیاس ادراکات والدینی: نسخه کالج این مقیاس ۴۲ گویه دارد (در دو نیمه ۲۱ سؤالی برای مادر و پدر) و با لیکرت هفت درجه‌ای، شش خرده مقیاس درگیری مادر، درگیری پدر، حمایت مادر از خودمختاری، حمایت پدر از خودمختاری، گرمی مادر و گرمی پدر را می‌سنجد [۴۴].

روایی و اعتبار این مقیاس در پژوهش‌های *رثوانلو و حجازی [۱۰]* با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی، با حذف دو سؤال و تأیید ساختار شش عاملی و آلفای ۰/۸۲ تا ۰/۹۳ برای خرده مقیاس‌ها و ۰/۸۳ برای کل مقیاس مورد تأیید قرار گرفت. ضرایب آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر از ۰/۶۳ تا ۰/۸۱ برای کل نمونه؛ ۰/۶۲ تا

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهشی

سبک‌های فرزندپروری							
پدر			مادر				
کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر		
۲۳/۹۵	۲۴/۳۴	۲۳/۳۴	۲۳/۴۵	۲۳/۸۳	۲۲/۸۸	میانگین	درگیری
۷/۴۴	۷/۳۵	۷/۳۵	۸/۰۴	۵/۳۱	۱۰/۴۶	انحراف معیار	
۳۶/۵۸	۳۶/۷۹	۳۶/۰۷	۳۶/۸۴	۳۵/۸۲	۳۸/۰۱	میانگین	حمایت از خودمختاری
۱۰/۷۳	۱۲/۷۶	۶/۹۵	۱۰/۹۶	۱۱/۱۷	۱۰/۳۱	انحراف معیار	
۳۰/۱۵	۲۹/۲۳	۳۱/۳۳	۳۰/۹۶	۳۱/۴۳	۳۰/۴۲	میانگین	گرمی
۷/۷۰	۷/۴۶	۷/۹۶	۷/۳۱	۶/۷۳	۷/۸۸	انحراف معیار	
کل			دختر				
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۴/۳۵	۱۶/۲۵	۳/۹۶	۱۶/۶	۴/۸۲	۱۵/۷۶	عزت‌نفس فردی	
۲/۱۱	۴/۸۴	۲/۲۵	۴/۹۹	۱/۸۹	۴/۶۳	عزت‌نفس اجتماعی	
۲/۲۲	۵/۱۵	۲/۲۵	۴/۹۷	۲/۱۵	۵/۴	عزت‌نفس تحصیلی	
۲/۰۳	۵/۰۵	۱/۹۲	۵/۰۸	۲/۱۹	۵/۰۱	عزت‌نفس خانوادگی	
۷/۹۸	۳۱/۲۹	۷/۳۶	۳۱/۶۴	۸/۷۸	۳۰/۸۰	عزت‌نفس کلی	

جدول ۳، نشان می‌دهد که از بین سبک‌های فرزندپروری تنها گرمی پدر، گرمی مادر و حمایت پدر از خودمختاری قادر به پیش‌بینی ابعاد عزت‌نفس (بجز عزت‌نفس اجتماعی) هستند و حمایت مادر از خودمختاری، درگیری مادر و درگیری پدر قادر به پیش‌بینی هیچ یک از ابعاد عزت‌نفس نیستند. سبک‌های فرزندپروری ۲۲ درصد از واریانس عزت‌نفس فردی را تبیین می‌کنند. این میزان برای عزت‌نفس تحصیلی، خانوادگی و عزت‌نفس کل به ترتیب برابر با ۱۶

نتایج درج شده در جدول ۲ نشان می‌دهد که میان عزت‌نفس کلی و ادراک از سبک‌های فرزندپروری، به‌جز درگیری مادر، همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

گرمی مادر و پدر با ابعاد عزت‌نفس در دختران و پسران همبستگی مثبت و معناداری دارند و بیشترین همبستگی از آن عزت‌نفس کلی دختران و گرمی مادر $I=0/58$ ($P=0/01$) است.

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره برای کل نمونه، درج شده در دوره ۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۰

درصد، ۳۶ درصد و ۳۰ درصد، می‌باشد. آزمون t مستقل نشان داد که تفاوت معناداری میان دو جنس در بررسی تفاوت‌های جنسیتی در ابعاد عزت‌نفس با استفاده از ابعاد عزت‌نفس و عزت‌نفس کلی وجود ندارد.

جدول ۲- ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهشی

عزت نفس	ابعاد	گروه	سبک‌های فرزندپروری			
			حمایت از خودمختاری		درگیری	
			مادر	پدر	مادر	پدر
فردی		دختر	۰/۰۷	۰/۱۷**	۰/۱۷*	۰/۳۰**
		پسر	۰/۰۶	۰/۰۹	۰/۰۷	۰/۲۳**
		کل	۰/۰۷	۰/۱۳*	۰/۱۱*	۰/۲۴**
اجتماعی		دختر	۰/۱۰	۰/۲۳**	۰/۰۴	۰/۱۹*
		پسر	۰/۰۴	-۰/۰۳	۰/۰۶	۰/۰۴
		کل	۰/۰۷	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۰۷
تحصیلی		دختر	-۰/۰۶	۰/۰۱	۰/۱۳*	۰/۲۱**
		پسر	۰/۱۶*	۰/۲۱**	۰/۰۱	۰/۱۲
		کل	۰/۰۳	۰/۱۲*	۰/۰۷	۰/۱۳*
خانوادگی		دختر	۰/۰۷	۰/۲۴**	۰/۲۶**	۰/۳۶**
		پسر	۰/۱۵*	۰/۲۰**	۰/۱۴*	۰/۲۰**
		کل	۰/۱۰	۰/۲۲**	۰/۱۹**	۰/۲۴**
کلی		دختر	۰/۰۶	۰/۲۰*	۰/۲۰*	۰/۳۵**
		پسر	۰/۱۴*	۰/۱۶**	۰/۱۰	۰/۲۲**
		کل	۰/۰۹	۰/۱۸**	۰/۱۴*	۰/۲۵**

جدول ۳- نتایج رگرسیون ابعاد عزت‌نفس برحسب سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر در کل نمونه

متغیر	B	β	t	P	R ²	R ² _{Adj}	F*
عزت‌نفس فردی	۰/۱۷	۰/۲۹	۵/۱۶	۰/۰۰۰۱	۰/۲۲	۰/۲۰	۱۵/۸
	۰/۰۶	۰/۱۶	۳/۰۷	۰/۰۰۰۱			
	۰/۱۰	۰/۳۰	۳/۱۹	۰/۰۰۰۱			
عزت‌نفس تحصیلی	۰/۰۹	۰/۳۱	۵/۲۶	۰/۰۰۰۱	۰/۱۶	۰/۱۴	۱۰/۵۱
	۰/۰۳	۰/۱۲	۱/۹۹	۰/۰۴			
عزت‌نفس خانوادگی	۰/۱۱	۰/۳۸	۷/۴۷	۰/۰۰۰۱	۰/۳۶	۰/۳۵	۳۲/۱۳
	۰/۰۲	۰/۱۱	۲/۴۷	۰/۰۰۰۱			
	۰/۰۶	۰/۲۳	۴/۵۲	۰/۰۰۰۱			
عزت‌نفس کلی	۰/۳۹	۰/۳۶	۶/۷۳	۰/۰۰۰۱	۰/۳۰	۰/۲۹	۲۴/۸۷
	۰/۱۱	۰/۱۴	۲/۹۸	۰/۰۰۰۱			
	۰/۲۲	۰/۲۱	۳/۸۹	۰/۰۰۰۱			

* تمامی مقادیر F در سطح $P \leq 0.01$ معنادار است.

پیش‌بینی عزت‌نفس اجتماعی نمی‌باشند. عزت‌نفس فردی در گروه دختران تنها از روی گرمی مادر ($\beta=0.43, P=0.0001$) و در گروه پسران از روی حمایت پدر از خودمختاری ($\beta=0.16, P=0.04$) و گرمی پدر ($\beta=0.16, P=0.0001$).

تحلیل‌های رگرسیون برای دختران (جدول ۴) و پسران (جدول ۵) نشان می‌دهد که سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر می‌توانند ابعاد فردی، تحصیلی و خانوادگی و همچنین عزت‌نفس کلی را در دختران و پسران به گونه متفاوتی پیش‌بینی کنند اما قادر به

درگیری، حمایت از خودمختاری و گرمی پدر و مادر: پیش‌بینی‌کننده‌های عزت‌نفس نوجوانان ۳۴۷

نهایت اینکه، عزت‌نفس کلی در دو گروه دختران و پسران از روی گرمی مادر ($\beta=0/0001$, $P=0/0001$)، $\beta=0/46$ برای دختران و $P=0/0001$ ، $\beta=0/23$ برای پسران)، حمایت پدر از خودمختاری ($\beta=0/03$, $P=0/0001$) و $\beta=0/15$ برای دختران و $P=0/0001$ ، $\beta=0/20$ برای پسران) و گرمی پدر ($\beta=0/0001$, $P=0/0001$)، $\beta=0/27$ برای دختران و $P=0/0001$ ، $\beta=0/27$ برای پسران) قابل پیش‌بینی است. درگیری مادر و حمایت مادر از خودمختاری قادر به پیش‌بینی هیچ یک از ابعاد عزت‌نفس در دختران و پسران نبودند.

$\beta=0/28$) قابل پیش‌بینی است. عزت‌نفس تحصیلی در گروه دختران تنها از روی گرمی مادر ($\beta=0/34$, $P=0/0001$) و در گروه پسران از روی گرمی مادر ($\beta=0/32$, $P=0/0001$) و درگیری پدر ($\beta=0/14$, $P=0/02$) پیش‌بینی می‌گردد. عزت‌نفس خانوادگی در دو گروه از تنها روی گرمی مادر ($\beta=0/27$, $P=0/0001$) برای دختران و $\beta=0/27$, $P=0/0001$ برای پسران) و گرمی پدر ($\beta=0/28$, $P=0/0001$) برای دختران و $\beta=0/24$, $P=0/0001$ برای پسران) در قابل پیش‌بینی است. در

جدول ۴- نتایج رگرسیون ابعاد عزت‌نفس برحسب سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر در گروه دختران

متغیر	B	β	t	P	R^2	R^2_{Adj}	F*
عزت‌نفس فردی	0/26	0/43	4/92	0/0001	0/30	0/28	10/88
عزت‌نفس تحصیلی	0/09	0/34	3/57	0/0001	0/18	0/14	5/34
عزت‌نفس خانوادگی	0/13	0/46	6/21	0/0001	0/49	0/47	23/58
	0/08	0/28	3/84	0/0001			
عزت‌نفس کلی	0/51	0/46	5/61	0/0001	0/39	0/36	15/91
	0/18	0/15	2/00	0/03			
	0/21	0/20	2/49	0/0001			

* تمامی مقادیر F در سطح $P \leq 0/01$ معنادار است.

جدول ۵- نتایج رگرسیون ابعاد عزت‌نفس برحسب سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر در گروه پسران

متغیر	B	β	t	P	R^2	R^2_{Adj}	F*
عزت‌نفس فردی	0/05	0/16	2/32	0/04	0/17	0/14	6/68
	0/15	0/28	3/47	0/0001			
عزت‌نفس تحصیلی	0/11	0/32	4/34	0/0001	0/19	0/17	7/89
	0/04	0/14	2/11	0/02			
عزت‌نفس خانوادگی	0/08	0/27	3/82	0/0001	0/27	0/25	12/33
	0/06	0/24	3/28	0/0001			
عزت‌نفس کلی	0/25	0/23	3/13	0/0001	0/25	0/22	10/76
	0/08	0/14	2/10	0/03			
	0/27	0/27	3/62	0/0001			

* تمامی مقادیر F در سطح $P \leq 0/01$ معنادار است.

در دختران ۱۸ درصد و در پسران ۱۹ درصد و برای عزت‌نفس خانوادگی در دختران ۴۹ درصد و در پسران ۲۷ درصد می‌باشد. سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر همچنین ۳۹ درصد از واریانس

میزان واریانس تبیین شده عزت‌نفس فردی از روی سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر برای دختران و پسران به ترتیب ۳۰ درصد و ۱۷ درصد می‌باشد. این میزان برای عزت‌نفس تحصیلی

عزت نفس کلی را در دختران و ۲۵ درصد از واریانس عزت نفس کلی را در پسران پیش بینی می کند.

بحث

نتایج این تحقیق که با هدف تعیین رابطه ادراک از سبک های فرزندپروری پدر و مادر با ابعاد عزت نفس و همچنین تعیین تفاوت های جنسیتی در این زمینه انجام شد، همسو با پژوهش های پیشین [۱۲، ۳۵، ۳۷، ۳۸] نشان داد که ادراک از سبک فرزندپروری پدر و مادر با ابعاد عزت نفس دانش آموزان در ارتباط بوده و به طور معناداری آن را پیش بینی می کند. نتایج نشان داد که گرمی پدر، گرمی مادر و حمایت پدر از خودمختاری ابعاد عزت نفس و عزت نفس کلی را در دانش آموزان پیش بینی می کند. براساس نظریه خودتعیین گری [۱، ۲] محیطی که با حمایت خود زمینه ارضای نیازهای اساسی روانشناختی را در افراد فراهم نماید با افزایش تمایل انگیزش درونی، به سلامت و سازگاری روانشناختی افراد یاری می رساند. گرونییک و همکاران [۳] نیز بر این باورند که افراد نیاز دارند به والدین احساس تعلق نمایند و در روابط خود با آنان احساس امنیت کنند. براین اساس والدینی که به نیازهای فرزندان خود حساس بوده و رفتار گرم و صمیمی توأم با تشویق نسبت به آنان داشته باشند، با ایجاد امنیت خاطر، نیاز به تعلق را در آنان ارضاء خواهند کرد که این به نوبه خود سطوح بالایی از عزت نفس را ایجاد می کند.

نتایج این پژوهش نشان داد که درگیری پدر و درگیری مادر قادر به پیش بینی ابعاد عزت نفس نمی باشند. این یافته با تحقیق زیرمن [۳۶] ناهمسو است. دوویری و همکاران [۴۰] بر این باورند که سبک فرزندپروری از عوامل فرهنگی تأثیر می پذیرد و درگیری والدین در فرهنگ های سنتی با کنترل بیشتر همراه بوده و با ممانعت از پرورش حس خودمختاری، احساس کفایت و شایستگی در فرزندان بر بهزیستی روان شناختی تأثیر نامطلوب دارد.

نتایج تحلیل های رگرسیون برای دختران و پسران نشان داد که علی رغم آنکه عزت نفس کلی در دختران و پسران با الگوی یکسانی قابل پیش بینی است اما همسو با برخی از پژوهش ها [۳۷، ۴۱] سبک های فرزندپروری پدر و مادر به گونه متفاوتی ابعاد عزت نفس دختران و پسران را پیش بینی می کنند. گرونییک [۴] بر این باور است که سبک فرزندپروری پدر و مادر از سه دسته از عوامل تأثیر می پذیرد: نخست ویژگی های فردی و شخصیتی کودکان؛ چرا که هر یک از کودکان با ویژگی های روانشناختی خاص خود به دنیا می آیند، ویژگی هایی که هر کدام رفتارهای خاصی را در والدین برمی انگیزند، به عنوان مثال سرسختی در پسران باعث درگیری توأم با کنترل بیشتر والدین بر رفتارهای آنان می گردد. عامل دوم ویژگی های محیط زندگی والدین است؛ زندگی در محیط های استرس زا باعث می شود والدین انرژی، زمان و آمادگی روانی لازم برای درگیر شدن در فعالیت های فرزندان را

نداشته باشند و محدودیت و کنترل بیشتری بر کودکان اعمال نموده، ارضای نیاز به خودمختاری را به حداقل رسانده و بر عملکرد روانی آنان تأثیر بگذارند. عامل سوم ویژگی های فردی خود والدین، از قبیل توقعاتی که از فرزندان دارند و آمال و خواسته های آنان است که می تواند بر میزان کنترل آنان و دادن یا ندادن فرصت انتخاب به فرزندان تأثیر بگذارد. براین اساس تفاوت های بدست آمده در این پژوهش را می توان ناشی از تفاوت های فردی و ذاتی دختران و پسران و ویژگی های فرهنگی جامعه مورد پژوهش دانست. نتایج این پژوهش همچنین نشان داد که حمایت پدر از خودمختاری عزت نفس فردی را فقط در پسران پیش بینی می کند و قادر به پیش بینی این متغیر در دختران نیست و حمایت مادر از خودمختاری قادر به پیش بینی ابعاد عزت نفس در دو گروه نمی باشد. کیم و رانر [۳۹] بر این باورند که با توجه به اهمیت خانواده در فرهنگ های سنتی و این نکته که در این فرهنگ ها روابط در درون خانواده ها بر اساس احترام و اطاعت قرار دارد، دادن آزادی انتخاب و حق تصمیم گیری به فرزندان از طرف پدر، به عنوان بزرگ تر و مسئول خانواده، می تواند تأثیر بیشتری بر ارضای نیاز به خودمختاری در فرزندان داشته باشد. از دیگر نتایج این پژوهش تأثیر درگیری پدر در پیش بینی عزت نفس تحصیلی در پسران و ناتوانی درگیری مادر در پیش بینی ابعاد عزت نفس در دو جنس بود. بروته سینک و همکاران [۳۶] معتقدند که سبک فرزندپروری پدر در رشد و تحول عاطفی، اجتماعی و بهزیستی کودکان نقش مهمی دارد و این سبک ها بر دختران و پسران تأثیر متفاوتی دارند. آنان بر این باورند که پدران بیشتر با پسران درگیرند تا با دختران؛ پدران در فعالیت هایی از قبیل ورزش بیشتر به سراغ پسران می روند تا دختران و پسران نوجوان برای مشورت بیشتر به سراغ پدر می روند تا مادر؛ لذا به نظر می رسد سبک پدر بر روی پسران تأثیر بیشتری داشته باشد.

نتیجه گیری

به نظر می رسد والدین و همه افرادی که به نحوی با رشد و تحول نوجوانان در ارتباطند، باید به دنبال فراهم نمودن محیط اجتماعی باشند که به نوجوانان اجازه دهد تا نیازهای روانی خود به شایستگی، خودمختاری و احساس تعلق را برآورده سازند. نکته حائز اهمیت اینکه، والدین ضمن لحاظ کردن تفاوت های جنسیتی میان دختران و پسران، باید به دنبال راه هایی برای درگیر شدن در فعالیت های فرزندان باشند که با حداقل کنترل همراه باشد.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در اجرای این پژوهش ما را یاری نمودند و به ویژه خانم ها عاطفه حاجی زاده و طاهره عباسیان، قدردانی و سپاسگزاری می گردد.

- 17- Ghafari F, Fetokian Z, Mazloom SR. The effects of group physical activities in nursing students self-esteem. *J Med University Babol*. 2007;9(1):52-7. [Persian]
- 18- Brook JS, Ning Y, Balka EB, Brook DW, Lubliner EH, Rosenberg G. Grandmother and parent influences on child self-esteem. *Pedi*. 2007;119:444-51.
- 19- Carlson C, Uppal S, Prosser EC. Ethnic differences in processes contributing to the self-esteem of early adolescent girls. *J Early Adol*. 2000;20(1):44-67.
- 20- Abaspoor P. The relation between perfectionism and self-esteem with psychological well-being in medical students of Tehran universities in 2004-2005. [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Moallem University; 2006. [Persian]
- 21- Barkhordary M, Jalalmanesh S, Mahmoodi M. The relationship between critical thinking disposition and self-esteem in third and fourth year bachelor nursing students. *Iran J Med Educ*. 2009;9(1):13-8. [Persian]
- 22- Noorbakhsh P, Hassanpoor GH. Comparison of self-esteem and self-concept in athletic and non-athletic high school students in Ahwaz. *Harekat*. 2004;32:19-21. [Persian]
- 23- Hoding HS, Brown AB, Carver B. Autonomy and control motivation and self-esteem. *Self Id*. 2007;6:189-208.
- 24- Soenens B, Vansteenkiste M, Lens M, Beyers w, Ryan R. Conceptualizing parental autonomy support: Adolescence perceptions of independence versus promotion of volitional functioning. *Dev Psychol*. 2007; 43(3):533-646.
- 25- Soenens B, Vansteenkiste M, Sierens E. How are parental psychological control and autonomy-support related? A cluster-analytic approach. *J Marriage Fam*. 2009;71:187-202.
- 26- Hosseini SM. Self-growth, parenting styles and gender; predictors of self-esteem [Dissertation]. Shiraz: Shiraz University; 2001. [Persian]
- 27- McMullin JA, Cairney J. Self-esteem and the intersection of age, class, and gender. *J Aging Stud*. 2004; 18:75-90.
- 28- Bean RA, Northrup JC. Parental psychological control, psychological autonomy, and acceptance as predictors of self-esteem in Latino adolescents. *J Fam Issues*. 2009;30(11):1486-504.
- 29- Mosavi V. Relationship between attribution styles and self-esteem in students. *J Psychol Educ*. 2004; 36(2):125-51. [Persian]
- 30- Gentile B, Grabe S, Dolan-Pascoe B, Wells BE, Maitino A. Gender differences in domain-specific self-esteem: A meta-analysis. *Rev Gen Psychol*. 2009; 13(1):34-45.
- 31- Bagherpoor KS, Bahrami EH, Fathi-Ashtiani A, Ahmadi kh, Ahmadi AA. Relationship between parenting styles and mental health and academic achievement. *J Behav Sci*. 2007;1(1):33-40. [Persian]
- 32- Martinez I, Garcia JF. Impact of parenting styles on adolescents self-esteem and internalization of values in Spain. *Span J Psychol*. 2007;10(2):338-48.
- 33- Martinez I, Garcia JF, Yubero S. Parenting Styles and adolescents' self-esteem in Brazil1. *Psychol Rep*. 2007; 100:731-45.
- 34- Conte HR, Plutchik R, Picard S, Buck L, Byram Karasu T. Gender differences in recalled parental childrearing behaviors and adult self-esteem. *Compr Psychiat*. 1996;37(3):157-66.
- 35- Chirkov VI, Ryan R. Parent and teacher autonomy support in Russian and US. adolescents: Common effort and academic motivation. *J Cross-Cult Psychol*. 2001;
- 1- Ryan R, Deci E. Self-determination theory and facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *Am psychol*. 2000a;55(1):68-78.
- 2- Ryan R, Deci E. Intrinsic and extrinsic motivation: Classic definition and new directions. *Contemp Educ Psychol*. 2000b;25:54 -67.
- 3- Grolnick W, Deci EL, Ryan R. Internalization within the family: The self-determination theory. In Gruse JE, Kaczynski L. Parenting and children's internalization of values: A Handbook of Contemporary Theory. New York: Willey Press; 1997.
- 4- Grolnick WS. The role of parents in facilitating autonomous self-regulation for education. *Theor Res Educ*. 2009;7(2):164-73.
- 5- Skinner E, Johnson S, Snyder T. Six Dimensions of parenting: A motivational model. *Parent Sci Pract*. 2005; 5(2):174-229.
- 6- Grolnick W, Ryan R. Parent styles associated with self-regulation and competence in school. *J Educ Psychol*. 1989;81(2):143-54.
- 7- Steinberg L, Lamborn SD, Darling N, Mounts NS, Dornbusch SM. Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Dev*. 1994;65:754-70.
- 8- Gregory A, Weinstein RS. Connection and regulation at home and in school: Predicting growth in achievement for adolescents. *J Adol Res*. 2004;19(4):405-27.
- 9- Pelletier LG, Fortier MS, Vallerand RJ, Briere NM. Associations among perceived autonomy support forms of self-regulation, and persistence: A prospective study. *Motiv Emotion*. 2001;25(4):279-306.
- 10- Tanhaye-Reshvanloo F, Hejazi E. The relationship between perception of parenting styles, motivation and academic achievement. *Daneshvar (Rafter)*. 2010; 16(39):1-14. [Persian]
- 11- Bean RA, Bush KR, Mckenry PC, Wilson SM. The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African-American and European-American adolescents. *J Adol Res*. 2003;18(5):523-541.
- 12- Tanhaye-Reshvanloo F. Relationship between paternal autonomy support and adolescence self-determined school motivation and self esteem: Based on self-determination theory. *Contem Psychol*. 2011; 5(suppl.): 221-2. [Persian]
- 13- Mehrafuz H, Shahrarai M. The relationships between parenting attitudes, locus of control and academic achievement in fourth private school's students. *J Edu Psychol Shahid Chamran University*. 2002;3(1, 2):131-48. [Persian]
- 14- Way N, Robinson MG. Adjustment of ethnic minority, Low-SES adolescents A longitudinal study of the effects of family, friends, and school experiences on the psychological. *J Adol Res*. 2003;18(4):324-46.
- 15- Milevsky A, Schlechter M, Netter S, Keehn D. Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction. *J Child Fam Stud*. 2007;16:39-47.
- 16- Harris SL. The relationship between self-esteem and academic success among African-American students in the minority engineering program at a research extensive university in the southern portion of the United States. [Dissertation]. Louisiana: Louisiana State University; 2009.

Psychol. 2006;37(3):230-47.

41- Grolnick W, Ryan R, Deci EL. Inner resources for school achievement: Motivational mediators of children's perceptions of their parents. *J Educ Psychol.* 1991;83(4): 508-17.

42- Repinski DJ, Shonk SM. Mothers and fathers' behavior, adolescents self-representations, and adjustment: A mediational model. *J Early Adol.* 2002; 22:337-83.

43- Daemi F, Janbozorgi M. The effect of parenting style and early maladaptive schemas on children's self-esteem. *J Behav Sci.* 2011;5(2):165-72. [Persian]

44- Robbins RJ. An assessment of perceptions of parental autonomy support and control: Child and parent correlates [Dissertation]. New York: University of Rochester; 1994.

45- Haghighi J, Mosavi M, Merabizadeh-Honarmand M, Bashlidi K. Effects of life skills in mental health and self-esteem of high school students. *J Edu Psychol Shahid Chamran University.* 2006;3(1):61-87. [Persian]

2(5):618-35.

36- Bronte-Tinkew AJ, Moor KA, Carrano J. The father-child relationship, parenting styles and adolescent risk behavior in intact families. *J Fam Issues.* 2006;27(6):850-81.

37- Herz L, Gullone E. The relationship between self-esteem and parenting style a cross-cultural comparison of Australian and Vietnamese-Australian adolescents. *J Cross-Cult Psychol.* 1999;30(6):742-61.

38- Nasrollah-kalantari F. The relationship between parenting styles and self-esteem in with and without hearing Loss high school students in Tehran [Dissertation]. Tehran: Azahra University; 2006. [Persian]

39- Kim K, Rohner RP. Parental warmth, control, and involvement are schooling predicting academic achievement among Korean-American adolescents. *J Cross Cult Psychol.* 2002;33(2):127-40.

40- Dwairy M, Achoui M, Abousarie R, Farah A, Sakhleh AA, Fayad M, Khan Hk. Parenting styles in Arab societies: A first crossregional research study. *J Cross-Cult*